

תמוז התש"ע

בס"ד

היחיד והשבט בנחלת הארץ

לפרשות מטות ומסעי (ע"פ שעורו של הרב אלחנן סמט)

ט"ו, לב-לו),³ וכן סיפור הטמאים לנפש אדם החפצים לעשות הפסח (במדבר ט', ו-יד) וסיפור בנות צלפחד הדומה לו (שם כ"ז, א-יא).⁴

מלבד אלה יש בתורה גם סיפורים המתארים התרחשות שיש לה ערך רב כשלעצמה, ובכל זאת משקלן של המצוות הנובעות מאותה התרחשות והכתובות בסיפור עצמו הוא כה רב, עד שניתן להגדיר אף סיפורים אלה כ'סיפורים מעין משפטיים'.⁵

בדרך כלל מכיל הסיפור המשפטי ארבעה מרכיבים, הבאים בסדר קבוע:

- א. תיאור האירוע שלגביו מתעורר הספק.⁶
- ב. הוראתו של משה בשם ה' כיצד לנהוג באירוע מסוים זה.⁷
- ג. הכללתה של הוראה זו לכל מקרה דומה.⁸
- ד. תיאור קיום ההוראה באירוע המסוים הזה.⁹

המרכיב הרביעי סוגר את מעגל הסיפור בהחזירו אותנו אל האירוע הפותח.

ואכן, הסיפור המשפטי שאנו עוסקים בו בעיון זה מכיל את כל ארבעת השלבים הללו כסדרם:

³ בשניהם מדובר באדם שעבר עברה חמורה ויש ספק כיצד להענישו; בשניהם מניחים את העברין במשמר עד לבירור הספק; בשניהם מורה ה' שיש לרגום אותו באבנים, וכך אכן נעשה.

⁴ בשניהם מדובר בקבוצת אנשים הקרבה לפני משה ושותפיו בהנהגת העם בעקבות אירוע שתואר קודם לכן (הציווי על ישראל לעשות הפסח; מפקד העם) ולאחר שנתברר להם כי מפני מצבם המיוחד יקופח חלקם בדבר שאלו מתייחס אותו אירוע; על כן הם טוענים 'למה נגרע' (או: 'למה יגרע...'), וה' מסכים עמם ונותן למשה חוק שימנע את קיפוחם.

⁵ דוגמה לדבר: סיפור מלחמת מדין (פרק ל"א). לתיאורה של מלחמה זו יש אמנם חשיבות כשלעצמו: השלמת הסיפור על חטא בעל פעור (פרק כ"ה). אולם חלקו של הסיפור הנוגע לנקמה במדין מסתיים בפסוק יח, והחל מפסוק יט ועד פסוק מז נידונים חוקים שונים שניתנו באירוע הזה והם לדורות, ומתואר יישומם של חוקי השלל במלחמה מסוימת זו. הפער בין התיאור הקצר וחסר הפירוט של המלחמה לבין הדיון המפורט בחוקים שנלמדו מאותה מלחמה רומז לכך שאף סיפור זה הוא 'סיפור משפטי' בעיקרו.

⁶ אירוע זה יכול להתרחש באופן טבעי, כגון מציאתו של איש מקושש ביום השבת, אך הוא יכול גם להיות פרי התעוררותם של אנשים המציגים את הספק הנוגע אליהם ודורשים פתרון משפטי.

⁷ דבר זה אמנם חסר בפרשת פסח שני, אולם ההוראה (במדבר ט', י) "איש איש כי יהיה טמא לנפש..." רומזת ממילא לאירוע המסוים (שם ו) "ויהיו אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם".

⁸ דבר זה חסר בפרשת המקושש.

⁹ תיאור זה חסר בפרשת פסח שני ובפרשת בנות צלפחד שבפרשת פינחס. בפרשה האחרונה נובע החיסרון מכך שעדיין לא הגיע זמן הקיום, אך בהגיע זמן זה יושלם החיסרון (יהושע י"ז, ד-ו).

א. 'סיפור משפטי'

את ספר במדבר חותם סיפור בן שנים עשר פסוקים (ל"ו, א-יב),¹ שהוא האחרון בקבוצת סיפורים בתורה אשר ראוי לכנותם 'סיפורים משפטיים' - סיפורים המתארים התרחשות שהולידה חוק.

עיקרם של סיפורים מסוג זה הוא החוק, ותיאור ההתרחשות נועד ללמד על נסיבות נתינתו של אותו חוק.²

1. במדבר פרק ל"ו

(א) ויקרבו ראשי האבות למשפחת בני גלעד בן מכיר בן מנשה ממשפחת בני יוסף וינדברו לפני משה ולפני הנשאים ראשי אבות לבני ישראל: (ב) ויאמרו את אדני צנה יהנה לתת את הארץ בנחלה בגורל לבני ישראל ואדני צנה ביהנה לתת את נחלת צלפחד אחינו לבנתיו: (ג) והיו לאחד מבני שבטי בני ישראל לנשים ונגרעה נחלתן מנחלת אבותינו ונוסף על נחלת המטה אשר תהינה להם ומגרל נחלתנו יגרע: (ד) ואם יהיה היבל לבני ישראל ונוספה נחלתן על נחלת המטה אשר תהינה להם ומנחלת מטה אבותינו יגרע נחלתן: (ה) ויצו משה את בני ישראל על פי יהנה לאמר בן מטה בני יוסף דברים: (ו) זה הדבר אשר צנה יהנה לבנות צלפחד לאמר לטוב בעיניהם תהינה לנשים אך למשפחת מטה אביהם תהינה לנשים: (ז) ולא תסב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה כי איש בנחלת מטה אבותיו ידבקו בני ישראל: (ח) וכל בת ירשת נחלה ממשות בני ישראל לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה למען יירשו בני ישראל איש נחלת אבותיו: (ט) ולא תסב נחלה ממטה למטה אחר כי איש בנחלתו ידבקו מטות בני ישראל: (י) פאשר צנה יהנה את משה בן עשו בנות צלפחד: (יא) ותהינה מחלה תרצה ונחלה ומלכה ונעה בנות צלפחד לבני דדיהן לנשים: (יב) ממשפחת בני מנשה בן יוסף היו לנשים ותהי נחלתן על מטה משפחת אביהן:

סיפורים משפטיים מובהקים מלבד סיפורנו הם סיפור המקלל (ויקרא כ"ד, י-כג) וסיפור המקושש הדומה לו (במדבר

¹ פסוק יג בפרק זה - "אלה המצות והמשפטים אשר צוה ה' ביד משה אל בני ישראל בערבת מואב על ירדן ירחו" - אינו חלק מסיפורנו, אלא הוא נועד לחתום את ספר במדבר או על כל פנים את חלקו האחרון, המכיל פרשות הלכתיות אחדות שנאמרו למשה "בערבת מואב על ירדן ירחו" (ל"ג, ט). והשווה פסוק זה לפסוק המסיים את ספר ויקרא.

² סיפורים רבים במקרא משמשים מקור לחוקים הנובעים מן ההתרחשות המתוארת בהם. יש שהחוק ניתן בגוף הסיפור עצמו (כגון מצוות גיד הנשה, הבאה בתוך סיפור המפגש בין יעקב לעשו - בראשית ל"ב, לג); יש שהוא נתון לצד הסיפור (כגון מצוות הכהנים הבאות לאחר סיפור קרח, שערער על הכהונה - במדבר י"ח); ויש שהחוק בא במרחק רב מן הסיפור (כגון מצוות מחיית עמלק - דברים כ"ה, יז-יט - השייכת לסיפור המלחמה בו בשמות י"ז, ח-טו). בכל המקרים הללו אין מדובר בסיפור משפטי, שכן בהם הסיפור הוא העיקר, והחוק הוא תולדה של הסיפור. בסיפור המשפטי מתהפכים היוצרות, כאמור למעלה.

ב. "דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה"

למרות אופיו של סיפורנו כסיפור משפטי מובהק, המכליל את דינן של בנות צלפחד ל"כל בת יורשת נחלה" – הכללה שממנה נראה כי זהו דין לדורות – דרשו חכמים דין זה בדרך המצמצמת מאוד את זמן תחולתו.

כך שנינו במשנה האחרונה במסכת תענית:

3. המשנה האחרונה במסכת תענית

אמר רבן שמעון בן גמליאל: לא היו ימים טובים לישראל כחמישה עשר באב וכיום הכיפורים, שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין... ובנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים, ומה היו אומרות: בחור, שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך...

על כך שואל שם התלמוד:

4. מסכת תענית דף ל ע"ב

בשלמא [מובן הדבר לגבן] יום הכיפורים - משום דאית ביה [שיש בו] סליחה ומחילה, יום שנינו בו לוחות האחרונות. אלא חמישה עשר באב מאי היא? אמר רב יהודה אמר שמואל: יום שהותרו שבטים לבוא זה בזה [כלומר: ביום זה מצאו היתר לנישואין בין-שבטיים אף ביחס לבנות ירושלים נחלה]. מאי דרוש [מה דרשו כדי להתיר זאת]? [ל"ו, ו] "זה הדבר אשר צוה ה' לבנות צלפחד" וגו' - דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה.¹²

מדברי התלמוד הללו ברור שמצוות "וכל בת יורשת נחלה... לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה" הייתה קשה לישראל, עד שעשו את היום שבו מצאו לה היתר (על ידי רמז שמצאו בכתוב כדי לדרוש שמצווה זו הייתה לשעתה בלבד) יום טוב.

5. מהרש"א בחידושי אגדות למסכת בבא בתרא קכא ע"א

יש לדקדק (שואל מהרש"א) מה שמחה היה להן? הנה תשובתו:

ויש לאמר... דלבנות ישראל ודאי הוא דהיה להן שמחה כשהותר [המצב] שהנקבות ייגרעו מהזכרים... שהאיש שיש לו נחלה, היה רשאי לישא אישה משבט אחר, והאישה [יורשת הנחלה] לא היה לה רשות, אם היה לה נחלה, לישא איש משבט אחר, עד שהותרו... דלכך הבנות היו שמחות כשהותרו...

הסבר זה של המהרש"א ודאי עולה בקנה אחד עם אופיו של ט"ו באב כפי שהוא מתואר במשנה:

"בנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים", וכל אחת ואחת מחפשת לה חתן שיישאנה מבין בחורי ישראל שנאספו לשם.

אולם במשנה נאמר "לא היו ימים טובים לישראל כחמישה עשר באב",

ולפי טעמו של המהרש"א, שמחה זו נוגעת רק לאחוז קטן של בנות ישראל (הבנות הנורשות נחלה), שההיתר שנתחדש ביום זה זיכה אותן בשוויון הזדמנויות לבחירת בן זוגן מכל שבטי ישראל, כשאר חברותיהן שאינן יורשות נחלה וככל הבחורים בישראל.

אין זו סיבה להפוך את יום ההיתר ליום טוב לכל ישראל!

¹² מקבילה נמצאת במסכת בבא בתרא קכא ע"א. בדף הקודם שם (קכ ע"א) מובאת ברייתא: "יש [מצוות] באבות מה שאין בבנים, ויש בבנים מה שאין באבות. באבות הוא אומר 'וכל בת יורשת נחלה...', ומבארת הגמרא את כוונת הברייתא: "אמר מר: באבות הוא אומר 'וכל בת יורשת נחלה...' באבות - אין [=כן], בבנים - לא. מאי משמע [כיצד משמע בפסוק דבר זה, שדין יכל בת יורשת נחלה נאמר רק באבות]? אמר רבא: אמר קרא 'זה הדבר' - דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה".

הבה נסקור שלבים אלו בקיצור:

א. פסוקים א-ד - האירוע העומד ביסוד הסיפור הוא קריבתם של ראשי האבות למשפחת בני גלעד בן מכיר בן מנשה לפני משה ולפני הנשיאים ובפיהם הטענה הבאה:

בסיפור משפטי קודם - סיפור בנות צלפחד - נקבעה הלכה כי בנות צלפחד, בן שבט שמת במדבר, יירשו את נחלת אביהן בעת הכניסה לארץ;

ואולם, אם יינשאו הבנות הללו לבני שבט אחר, תעבור נחלתן לבעליהן ולבניהן, שיהיו בני השבט האחר, וכך תיגרע נחלה זו מנחלת שבט מנשה ותיווסף על נחלת השבט האחר.

שינוי זה בחלוקת הארץ בין השבטים לא יהא ניתן לתיקון אף לא על ידי היובל, שכן היובל מחזיר שדות שנמכרו לבעליהם הקודמים, אך אינו משנה דיני ירושה.

ב. פסוקים ה-ז - ה' מאשר את טענתם - "כן מטה בני יוסף דברים" - ונותן השלמה והגבלה לדין הירושה הקודם של בנות צלפחד:

אמנם "לטוב בעיניהם תהיינה לנשים", אבל בהגבלה זו - "אך למשפחת מטה אביהם תהיינה לנשים", וכך "לא תסב נחלה לבני ישראל ממטה [מנשה] אל מטה [אחר]".

ג. פסוקים ח-ט - בפסוקים אלו באה הכללה של הדין שנאמר ביחס לבנות צלפחד.

הכללה זו יוצרת כפילות ביחס לפסוקים ו-ז, כפילות שהיא ממאפייניו של הסיפור המשפטי:¹⁰

2. הכללה של הדין שנאמר ביחס לבנות צלפחד

הדין הכללי	הדין במקרה המסוים
הדין (ו) זה הדבר אשר צוה ה' לבנות צלפחד לאמר... אך למשפחת מטה אביהם תהיינה לנשים.	הדין (ח) וכל בת ירשת נחלה ממשות בני ישראל לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה...
הדין (ז) ולא תסב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה כי איש בנחלת מטה אבותיו ידבקו בני ישראל.	הדין (ט) ולא תסב נחלה ממטה למטה אחר כי איש בנחלתו ידבקו מטות בני ישראל.

ד. פסוקים י-יב - פסוק י נראה כחותם את הסיפור באמרו "כאשר צוה ה' את משה - כן עשו בנות צלפחד",¹¹

אך אחריו באים פסוקים יא-יב ומפרטים יותר:

חמש הבנות נזכרות בשמותיהן, ונאמר שהיו לנשים לבני דודיהן הבאים ממשפחות מנשה, וכך נתקיימה מטרת המעשה הזה שנגזר על פי מצוות ה' - "ותהי נחלתן על מטה משפחת אביהן".

¹⁰ כך אכן ביאר רמב"ן כפילות זו בפירושו לפסוק ז, סוף ד"ה ולא תסב נחלה: "וזהוהי מתחילה בבנות צלפחד, ואחרי כן בכל בת יורשת נחלה - ואמר בכל ישראל שלא תיסוב נחלה ממטה אל מטה". אולם ראב"ע ביאר כפילות זו בדרך אחרת: "וטעם 'ולא תסב נחלה' [שבפסוק ז] - מהיום, קודם נחלת הארץ [כלומר: האיסור על בנות ירושות להינשא לגברים משבטים אחרים מתחיל כבר מעתה]"; "וכל בת יורשת נחלה - אחרי ניחול הארץ, על כן אמר הכתוב [בפסוק ט] 'ולא תסב נחלה' פעם שנית". דבריו האחרונים, שהדין בפרשתנו תקף אף לאחר ניחול הארץ (ונראה שכוונתו לדורות), אינם עולים בקנה אחד עם דברי חז"ל שיידונו בסעיף הבא.

¹¹ בכמה מקומות משמשת אמירה מעין זאת כחתימה פורמלית של סיפור או של פרשה הלכתית. ראה לדוגמה בסיום פרשת המקלל (ויקרא כ"ד, כג) ובסיום פרשת מטה אהרן (במדבר י"ז, כו), וכן במקומות רבים נוספים.

ואילו הנישואין בין-שבטיים מאחדים את שבטי ישראל לעם אחד, שקרבת משפחה מקשרת בין שבטיו השונים, בלא לפגוע במסגרת החיים השבטית הנבדלת.¹⁴

והנה, בפרשתנו מתגלה נקודה שבה שתי המגמות הללו מתנגשות זו בזו:

נישואין בין-שבטיים של בנות יורשות נחלה כבנות צלפחד יגרמו לפגיעה בתיחום הגאוגרפי שמייצגת התורה לכל שבט ושבט.

ובכן, איזה שיקול יש להעדיף? מצוות התורה במקומנו מעדיפה את ההבדלה הגאוגרפית בין השבטים על פני האפשרות לקיים ביניהם קשר נישואין חופשי לחלוטין.

הווה אומר:

בפרשתנו נפגע האיזון בין שתי המגמות, וההיבדלות השבטית גברה על אחדות השבטים כולם והיותם עם אחד.

זה הדבר שהיה קשה בעיני החכמים הקדמונים, וכשמצאו דרך לדרוש כי מצווה זו שבפרשתנו נאמרה לדור כובשי הארץ והמתנחלים בה בלבד, ואילו החל מן הדור שאחריו חזר האיזון בין שתי המגמות למקומו, קבעו אותם חכמים יום טוב לישראל, יום טוב שהתאפיין בעידודם של צעירי ישראל להינשא בלא כל מגבלות שבטיות, כנרמז בסוף ספר שופטים.

מהו ההיגיון שיש בדרשה זו, המצמצמת את דין התורה לדור שבו ניתן בלבד? דבר זה הוסבר היטב בדברי הרמב"ן:

7. הרמב"ן בביאורו לפסוק ז
על דעת רבותינו שדרשו 'דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה בלבד'... ציווה הכתוב שאם ימות אדם מן היום שהוא עד שתיחלק הארץ לשבטיהם ותהיה בתו יורשת אותו, לא תינשא לשבט אחר, שלא יבוא האיש ההוא [מן השבט האחר, שנשא בת יורשת נחלה] בעת חילוק הארץ לקחת לו נחלה בתוך מטה אחר. כי הקפדה להם תהיה יותר גדולה בעת החילוק, שלא יתערבו השבטים זה עם זה בנחלה, כי אחרי כן כבר נודעה נחלתן ולא יקפידו כל כך, ובעבור שלא נודע זמן החילוק [שרק עד אליו יש טעם לצוות על כך] הזהיר בכל הדור.

זוהי אכן סברה פשוטה:

מסתבר כי תלונתם של ראשי האבות משבט מנשה נגעה רק לחלוקת הארץ לאחר כיבושה בעוד שנים ספורות.

לו נישאו בינתיים בנות צלפחד לבני שבטים אחרים, הייתה החלוקה הראשונה של נחלת שבט מנשה נפגעת באורח שאינו ניתן לתיקון, והגדרת התחום 'המוניציפלי' של השבט הייתה מצטמצמת.

ולו הייתה תופעה זו של בנות יורשות נחלה הנישאות מחוץ לשבטן תופעה רווחת בכלל שבטי ישראל, הייתה משתבשת לגמרי החלוקה המתוכננת של הארץ לשבטים, ודבר זה הוא שבאה התורה למנוע בפרשתנו.

אולם לאחר שנסתיימה חלוקת הארץ לשבטים וכל שבט נטל את חלקו הראוי לו, נתייצבה מפת הגבולות בין השבטים

ואכן, מניסוח דבריו של רב יהודה בשם שמואל ניכר שהטעם לעשייתו של יום זה יום טוב היה רחב ולאומי: "יום שהותרו שבטים לבוא זה בזה".

המגבלה שהוטלה על נישואי בנות ישראל עם בחורים שאינם בני שבטן, אף שפגעה אך במיעוט קטן של בנות, היוותה מחיצה חברתית סמלית בין שבטי ישראל, והסרת מחיצה קלה זו תרמה להגברת האחדות בעם כולו.

נראה כי לדעת שמואל, השבטים הותרו לבוא זה בזה בתקופה שלאחר גמר כיבוש הארץ וההתנחלות בה, בימי שפוט השופטים.¹⁵

6. שופטים פרק כ"א – סיום סיפור 'פילגש בגבעה'

(יט) וַיֹּאמְרוּ הִנֵּה חַג יְהוָה בָּשָׁלוּ מִיָּמִים יָמִימָה אֲשֶׁר מִצְפוֹנָה לְבֵית אֵל מְזַרְחָה הַשָּׁמַשׁ לְמִסְלָה הָעֵלָה מִבֵּית אֵל שְׁכֵמָה וּמִנֶּגֶב לְבֹנֵה: (כ) וַיֹּצִיאוּ וַיֹּצִיאוּ אֶת בְּנֵי בְנִימִן לְאֹמֶר לָכוּ וְאַרְבַּתְּם בְּפָרְמִים: (כא) וַרְאִיתֶם וְהִנֵּה אִם יָצְאוּ בָנוֹת שִׁילוֹ לְחֹל בְּמַחְלוֹת וַיִּצְאֶתֶם מִן הַפָּרְמִים וְחִטְפֹתֶם לָכֶם אִישׁ אִשְׁתּוֹ מִבְּנוֹת שִׁילוֹ וְהִלַּכְתֶּם אֲרָץ בְּנִימִן: (כב) וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ אֲבוֹתֵם אוֹ אֲחֵיהֶם לְרוֹב וְלָרִיב וַיֹּצִיאוּ וַיֹּצִיאוּ אֶתְּמֵן וְהָיָה חֲנוּנוֹ אוֹתָם כִּי לֹא לָקְחוּ אִישׁ אִשְׁתּוֹ בְּמַלְחָמָה כִּי לֹא אֶתֶם נִתְּתֶם לָהֶם פֶּעַת תְּאֻשָׁמוּ: (כג) וַיַּעֲשׂוּ כֵן בְּנֵי בְנִימִן וַיִּשְׂאוּ נָשִׁים לְמִסְפָּרָם מִן הַמַּחְלוֹת אֲשֶׁר גָּזְלוּ וַיִּלְכוּ וַיִּשְׁבּוּ אֶל נַחְלָתָם וַיִּבְנוּ אֶת הָעָרִים וַיִּשְׁבּוּ בָהֶם: (כד) וַיִּתְּהַלְכוּ מִשָּׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל פֶּעַת הֵיחָא אִישׁ לְשִׁבְטוֹ וּלְמִשְׁפַּחְתּוֹ וַיִּצְאוּ מִשָּׁם אִישׁ לְנַחְלָתוֹ:

בתקופה זו איים הפילוג השבטי על ישראל יותר מכל איום חיצוני, ועל כן נודעה להיתר הגמור של השבטים לבוא זה בזה חשיבות סמלית גדולה באותם דורות.

עתה הבה נשאל:

האם מגמה זו להסיר את המחיצות שבין השבטים ולהתירם לבוא זה בזה אינה סותרת את מגמת פרשתנו - להבדיל דווקא בין השבטים ולייחד לכל שבט את נחלתו בארץ באופן שלא יתיסב נחלה ממטה למטה?

התשובה היא שאין סתירה בין שתי המגמות הללו. מגמת התורה נוגעת לארץ ולחלוקתה, ואילו המגמה הניכרת בדברי חז"ל נוגעת לעם ולחיסים החברתיים שבתוכו.

אמנם נכון הוא שמצוות התורה לחלק את הארץ בין השבטים ולהקפיד על שלמות הנחלה של כל שבט ושבט, משמעה שהחיים החברתיים הצפויים לישראל בארץ על פי התורה יהיו חיים שבטיים.

השבט הוא היחידה החברתית הגדולה שבה חי אדם מישראל בתקופת המקרא במשך הדורות הרבים שקדמו להקמת המלוכה ואף דורות רבים לאחר הקמתה.

אולם דווקא היכולת לשאת בת שבט אחר, שעזבה לשם כך את בית אביה ועברה אל נחלת בעלה ואל שבטו, היא שאפשרה להותיר את מסגרת החיים השבטית הפטריארכלית על כנה תוך יצירת קשרי משפחה ואחוה בין בני השבטים כולם.

ההידבקות בנחלה השבטית - "כי איש נחלתו ידבקו מטות בני ישראל" - שומרת על מסגרת החיים השבטית בתחום הגאוגרפי המיועד לכל שבט,

¹⁴ משטר חברתי שבו הנישואין החוץ-שבטיים מהווים חובה מכוונה על ידי האנתרופולוגים 'אקסוגמיה'. משטר חברתי כזה לא היה קיים כמוכר בישראל - וכך גם הפכו הנפוץ יותר, 'היאנדוגמיה'. האופציה של נישואין בין-שבטיים הייתה קיימת, וחשוב היה שלא לפגוע בה, אף שקשה לנו לשער באיזו מידה ובאיזה היקף התממשה אופציה זו בפועל.

¹⁵ השווה את חג המחולות בכרמים ביום חמישה עשר באב המתואר במשנה לתיאור חג ה' בשילה המתואר בסוף ספר שופטים (כ"א, יט-כד).

הדין שנתחדש באותה פרשה - ירושת הבת במקום שאין בן - הוא שיצר את העילה לטענתם של ראשי האבות של שבט מנשה.

ברם, המפרשים עמדו על כך שאף כמה וכמה שימושי לשון מקשרים בין שני הסיפורים המשפטיים הללו, ונקל לגלותם.

תפיסתו של הרב סמט את אופיו של הסיפור במקרא, את מבנהו, הנחלק תדיר לשתי מחציות שאורכן דומה, ואת ההקבלה בין שתי מחציותיו, שלעתיים היא כיאסטית ולעתיים היא פשוטה, תפיסה זו מביאה אותו לטעון טענה חריפה יותר: שני הסיפורים הללו באמת אין הם אלא סיפור אחד, שמחציתו הראשונה נכתבה בפרשת פינחס ואילו מחציתו השנייה - בסיום הספר.

שייכותם ההדדית של תיאורי שני האירועים המשפטיים הללו, ההופכת אותם לסיפור אחד, ניכרת בכל הממדים האפשריים: בנושא המשפטי הנידון בשניהם - ירושת הבת והשלכותיה, בשמות האישים הנזכרים, באוצר המילים, במילה המנחה החורזת את שניהם, בסוגה הספרותית - 'סיפור משפטי', באורך הדומה ובמבנה הדומה.

המסקנה היא אפוא שלפנינו שתי מחציות של סיפור אחד.

מי שמפקפק בדבר זה¹⁶ יעיין בטבלת ההשוואה הבאה, אשר תבהיר את אופי ההקבלה בין שני חלקיו של הסיפור האחד:

8. שני חצאי סיפור בנות צלפחד

	כ"ז, א-יא - ירושת בנות צלפחד	ל"ו, א-יב - נישואי בנות צלפחד
א	א (א) ותקרבה בנות צלפחד בן חפר	א (א) ויקרבו ראשי האבות למשפחת
	בן גלעד בן מכיר	בני גלעד בן מכיר בן מנשה
	למשפחת מנשה	ממשפחת בני יוסף
	בן יוסף...	
ב	ב (ב) ותעמ'דנה לפני משה ולפני אלעזר הכהן	ב (ב) וידברו לפני משה ולפני הנשאים ראשי אבות לבני ישראל. ויאמרו...
ג	ג (ג) למה יגרע שם אבינו...	ג (ג) ונגרעה מנחלת אבותינו...
ד	ד (ד) ויקרב משה את משפטן לפני ה'...	ד (ד) ויצו משה את בני ישראל על פי ה'...
ה	ה (ה) כן בנות צלפחד דברת...	ה (ה) כן מטה בני יוסף דברים...
ו	ו (ו) ואל בני ישראל תדבר לאמר... והעברתם את נחלתו לבתו.	ו (ו) וכל בת ירושת נחלה ממטות בני ישראל לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה...

יש כאן סדר דברים אשר חוזר על עצמו בשתי המחציות הללו, וחזרתו ניכרת לעתים בשימוש באותן מילים:

השונים, והיא נמסרת לנו בפירוט רב בספר יהושע בפרקים י"ח-י"ט.

מענה אין חשש שנחלה תיסוב ממטה למטה. אף אם בדורות הבאים תינשא בת ירושת לבן שבט אחר, ובניה, שיהיו בני השבט האחר, יירשו את נחלת אמם, ייחשבו הבנים לבעלי נחלה פרטית בתוך נחלה שבטית שאינה נחלת שבטם, וכך יישארו תמיד.

לשון אחר:

משנקבעו גבולות השבט בחלוקת הארץ הראשונה, שוב אין בכוחה של בעלות היחיד להפקיע את ריבונותו של השבט על שטחי נחלתו.¹⁵

9. סיפור אחד

סיפורנו נסמך בפירוט על הסיפור המשפטי שבפרשת פינחס - סיפור בנות צלפחד (כ"ז, א-יא).

סמיכות זו היא, ראשית לכול, סמיכות עניינית פשוטה:

¹⁵ על פי דברי חז"ל שהובאו בסעיף זה ועל פי הסברם בדברי רמב"ן שהבאנו, המצווה שבפרשתנו "וכל בת ירושת נחלה ממטות בני ישראל, לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה... ולא תסב נחלה ממטה למטה אחר" היא מצווה שניתנה לאותו דור בלבד ואינה נוהגת לדורות, ועל כן אין למנותה במניין המצוות. מהו אפוא המצב בחיבוריהם של מוני המצוות:

הרמב"ם והנמשכים אחריו (כגון בעל ספר החינוך) אכן לא מנו כל מצווה שמקורה בסיפורנו (ל"ו, א-יב). אך אצל מוני המצוות הקדמונים מתקופת הגאונים הדבר מצריך בירור.

במניין המצוות המקדים את ספר הלכות גדולות מופיע במניין הפרשיות (מהדורת הילדסהיימר ירושלים, כרך ג עמ' 105-106, פרשה ט): "פרשת נחלות ובת ירושת נחלות". ובדומה לכך במניין המצוות של רס"ג (סידור רס"ג עמ' קפא; ספר המצוות לרס"ג עם פירוש ר"י פערלא כרך ג עמ' 321): "ופרשת נחלות, נחלות וכל בת ירושת" (שיעור המאמר כאילו אמר: "וכל בת ירושת נחלות", ושינה סדר המילים מפני שזקוק הוא לאות נוי"ן בראש החרוז - הביאור בסידור רס"ג). במניין המצוות האחר של רס"ג, המיוסד על חלוקת המצוות לפי עשרת הדיברות, הוא כותב בדיבור "כבד" (סידור רס"ג עמ' רה): "סדר נחלות פי שניים, וכל בת ירושת כל תהי לשריד".

הצירוף ("וכל בת ירושת נחלה" לקוח מפרשתנו, ועל כן מסיק רבי ירוחם פערלא, מבארו של מניין המצוות של רס"ג (כרך ג עמ' 321): "ומתבאר מלשונו זה, דכוונתו לקרא דיוכל בת ירושת נחלה וגוי' לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה וגוי' ולא תסב נחלה ממטה למטה אחר" וגוי', ואם כן כוונתו בזה למנות לאו דילא תסב נחלה ממטה למטה אחר" וגוי'... וזוהי גם כן כוונת בעל הלכות גדולות במניין הפרשיות שלו שמנה 'פרשת נחלות ובת ירושת נחלה' ממש כלשון רבנו הגאון ז"ל כאן".

אם אכן זו כוונתם של בה"ג ורס"ג, מקשה ר"י פערלא, "הדבר תמוה מאוד: הרי להדיא מבואר בספרא... ובגמרא... דמצווה זו לא נאמרה אלא לאותו הדור בלבד, דהיינו דור של נחלי הארץ, ולא לדורות עולם, ואם כן הרי היא מצווה שאינה נוהגת לדורות, דלכולי עלמא אינה נמנית במניין המצוות".

ר"י פערלא יישב את קושייתו בדרך שיש עליה קושיות רבות הן מפשט המקרא, הן מפשוטן של כמה סוגיות בתלמוד והן מפשט דבריהם של בה"ג ורס"ג.

נראה אפוא שיש לפרש את דברי בה"ג ורס"ג אחרת מכפי שפירשם ר"י פערלא. אמנם הגאונים הללו השתמשו בלשון הפסוק "וכל בת ירושת נחלה", אולם כוונתם איננה למצווה שבהמשכו של פסוק זה ("לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה...") כי אם לפסוק ח בפרשת הנחלות שבפרשת פינחס (כ"ז, ו-א): "איש כי ימות וכן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו", כלומר, בפרשת נחלות כלולה גם האפשרות של 'בת ירושת נחלות'. וזוהי גם כוונת רס"ג בדבריו "וכל בת ירושת - כל תהי לשריד": בכל מקום שיש בת ירושת, אל תהי הנחלה לשריד, לקרוב המשפחה הרחוק של אביה שמת, שהוא מן 'השרידים' שנתרו במשפחה זו; והרי זהו בדיוק הדין שנתחדש בפרשת פינחס, והעברת הירושה לקרובים הרחוקים - 'שרידים' של צלפחד - היא הדבר שניסו בנותיו למנוע.

פירושו של ר"י פערלא למילים אלו של רס"ג - "כל תהי הירושה לירשיה הבאים אחריה מצד הבעל [קרי: הבנים]... אלא קרוביה ממטה אביה - להם משפט הירושה" - הוא חידוש גדול, שאין לו מקור בדברי חז"ל וספק רב אם עלה בדעתם של הגאונים. אף השימוש במילה 'שריד' אינו סביר ביחס לבנים.

אם ביאורנו לדברי בה"ג ורס"ג מכוון לפשט דבריהם, נמצא שאף הם אינם מונים כל מצווה בפרשתנו (ל"ו, א-יב).

¹⁶ פרופסור י"י מילגרום (עולם התנ"ך במדבר עמ' 207) סובר שפרק ל"ו הוא תוספת מאוחרת לספר במדבר, ואינו שייך באופן מקורי לסיפור בנות צלפחד שבפרק כ"ז. במקומות רבים מגלה הגישה הביקורתית חוסר רגישות ספרותית, ותולה עצמה בדקדוק עניות המבוססים על תרגומים עתיקים ובטענות קלושות אחרות.

במחצית השנייה של הסיפור, בפרק ל"ו, מופיעה המילה '**נחלה**' (ורק היא) 10 פעמים בטענת ראשי האבות,

ועוד 7 פעמים נוספות בדבר ה' שבהמשך ובתיאור קיומו על ידי בנות צלפחד.

כפי שכבר נאמר בראש סעיף זה, ישנם מילים נוספות ושמות פרטיים רבים המשותפים לשני חלקי הסיפור.

ד. 'סיפור מפוצל' לפנינו אפוא 'סיפור מפוצל'.

תפיסת מבנהו של הסיפור כסיפור הבנוי משתי מחציות בעלות אורך דומה **המקבילות זו לזו הקבלה ישרה** מתאפשרת על ידי ראייתו כסיפור אחד שלם שמחציותיו הופרדו זו מזו.

מבנה זה קשור גם ברעיונו של הסיפור השלם.

בין שתי מחציותיו של הסיפור קיים לכאורה **מתח ואפילו ניגוד**: **הרי הפתרון שניתן לבעיית בנות צלפחד במחצית הראשונה הוא המהווה בעיה במחצית השנייה**, וראשי האבות הטוענים בה את טענתם הם **דמויות הנגד של בנות צלפחד**.

האם ליחסים מתוחים אלו בין שתי מחציות הסיפור מתאים מבנה שבו הן **מקבילות זו לזו הקבלה ישרה**, כפי שהדבר במקומנו?

הלוא מבנה שיש בו הקבלות לשוניות בולטות בין האברים המקבילים יוצר **דמיון בין הטענות השונות** בכל מחצית ובין הטוענים אותן, בעוד שבפועל יש **מתח וניגוד** בין הטוענים הללו ובין טענותיהם! לשאלה זו נשוב בהמשך דברינו.

מהי הסיבה לפיצולו של סיפור לשני חלקים והפרדתם זה מזה?

בכמה סיפורים מפוצלים הסיבה היא **פער הזמן** הקיים בין חלקי הסיפור.

שיבוצו של סיפור כזה בתוך ספר המתאר רצף של מאורעות המסודרים בסדר כרונולוגי מחייב להפריד בין חלקיו של הסיפור ולשבץ כל חלק במקום הראוי לו לפי זמן התרחשותו ברצף הזה.¹⁹

ובכן, מהי הסיבה לפיצול הסיפור שאנו עוסקים בו?²⁰

נראה שאף במקומנו קיים **פער זמן מסוים** בין שני חלקיו של הסיפור, דבר שרמוז בשינוי שיש ברשימת היושבים עם משה בעת שמיעת הטענות: **במחצית השנייה חסר משום מה אלעזר הכהן**, וישנם עוד הבדלים.

אפשר שהבדלים אלו נובעים מנסיבות הזמן שנשתנו.

¹⁹ שתי דוגמות לכך הבאנו בעיונו לפרשת חיי שרה סעיף ז: א. סיפור קבורת שרה עצמו, שהפסקה המשלימה אותו חייבת הייתה להידחות מפני פעילותו של אברהם המתוארת בהמשך, שבגללה אי אפשר היה לספר בו במקום גם על מותו וקבורתו. ב. הסיפור במל"א י"ג נשלם במל"ב כ"ג, טו-כ. פער של למעלה משלוש מאות שנה מבדיל בין שני חלקי הסיפור האחד. שיבוצו של הסיפור במהלך הכרונולוגי של ספר מלכים חייב אפוא את הפרדת חלקיו זה מזה.
²⁰ ד"ר מיכאל קוכמן כותב (עולם התנ"ך עמ' 165): "מדוע פוצל הדיון בין שני הפרקים - לא ברור".

א. קריבה של קבוצת אנשים מאותה משפחה בשבט מנשה לפני משה והנשיאים.

ב. השמעת טענה בקשר ליגריעה' שהמצב הקיים גורם לה.

ג. אישור מאת ה' לצדקת טענתם של הקרבים אל משה - 'כן הם דוברים' - והוראה לפעול בדרך שתבטל את הסיבה לטענתם.

ד. הכללה של הדין שנתחדש באירוע מסוים זה כחוק קבוע לכל ישראל.

במחצית השנייה **נוסף סעיף שאין לו הקבלה בזו הראשונה**: **תיאור קיום צו ה' על ידי בנות צלפחד**, אשר נישאו לבני דודיהן לנשים (פסוקים י-ב).

אגב כך נזכרו שמותיהן של חמש הנשים הללו, ובכך **נסתיים הסיפור במה שפתחה בו המחצית הראשונה**: ברשימת אותם שמות המופיעה בכ"ז, א (אם כי בסדר שונה - ראה רש"י וראב"ע).¹⁷

הפתרון שנתחדש במחצית הראשונה של הסיפור (בסעיף ג בטבלה) הוא שהופך להיות הבעיה של המחצית השנייה (בסעיף ב שבה):

9. הפתרון במחצית א' הופך לבעיה במחצית ב'

הפתרון במחצית א'	הבעיה במחצית ב'
נתן נתן להם אחזת (ל"ו), ואדני צוה בה' (ז), נחלה בתוך אחי ב) לתת את נחלת אביהם, והעברת ¹⁸ את נחלת אביהן להן.	ואדני צוה בה' לתת את נחלת צלפחד לבנותיו.

הפתרון במחצית השנייה (בסעיפים ג-ד בטבלה) אינו בא לבטל את הפתרון של המחצית הראשונה (באותם סעיפים) אלא לצרף אליו תנאי, סעיף הגבלה, אשר יבטל את הבעיה שהציגו ראשי האבות למשפחת בני גלעד.

המילה המנחה החוזרת את שני חלקי הסיפור היא, כמובן, '**נחלה**', ועל כן מכנים חז"ל בכל מקום את סיפור בנות צלפחד '**פרשת נחלות**'.

במחצית הראשונה מופיעה מילה זו בגיוון מסוים: ב טענתן משתמשות הבנות במילה אחרת (ה) - **"תנה לנו אחזה..."** - ורק בתשובת ה' חל המעבר בין שני המונחים הנרדפים: (ז) **"נתן נתן להם אחזת נחלה..."**;

אחר כך מופיעה המילה '**נחלה**' לבדה עוד 5 פעמים בדברי ה' למשה.

¹⁷ נראה כי חתימת המחצית השנייה של הסיפור היא בפסוק י "כאשר צוה ה' את משה, כן עשו בנות צלפחד". שני הפסוקים הבאים (יא-ב) משמשים חתימה לסיפור כולו, על שתי מחציותיו. בחתימה זו חוזרים שמותיהן של חמש הבנות, והרי החתימה כעין הפתיחה. אך מלבד זאת נאמר בחתימה זו כי הן הדין האמור במחצית הראשונה של הסיפור והן הדין האמור במחציתו השנייה - שניהם נתיקמו בבנות צלפחד. קיום הדין שנאמר במחצית השנייה מתואר בפרוטרוט: "ותהיינה מחלה תרצה... לבני דדיהן לנשים, ממשפחת בני מנשה בן יוסף היו לנשים". קיום הדין שנאמר במחצית הראשונה נרמז בלבד, שכן עדיין לא הגיע זמנו: "ותהי נחלתן על מטה משפחת אביהן", משמע אפוא שניתנה להן נחלת אביהן.

¹⁸ הבעייתיות של פתרון זה נרמזת כבר בו עצמו. בלשון '**והעברת** את נחלת אביהן להן' (ושוב בפסוק ח) מוצא רש"י משמעות זו: "על שם שהבת מעברת נחלה משבט לשבט, שבנה ובעלה יורשין אותה... בכולן הוא אומר 'ונתתם' [שלוש פעמים בפסוקים ט-ז], ובבת הוא אומר 'והעברתם'".

מסורטטים גבולות הארץ שאותה יש לנחול (ל"ד, א-טו) ונזכרים שמות נשיאי השבטים "אשר ינחלו לכם את הארץ" (שם טז-כט).

אגב כך נזכרו ערי המקלט וערי הלוויים, שאותן יש לתת מנחלות השבטים (פרק ל"ה).

המכנה המשותף לכל הציוויים הללו הוא שהם מתייחסים לירושת הארץ כאל תהליך המתבצע במסגרת השבטית.

הווה אומר:

יחידה זו, מסוף פרק ל"ג ועד סיום פרק ל"ה, עוסקת בחלוקת הארץ לשבטים.

בנחלת הארץ יזכה אמנם כל יחיד ויחיד, אולם הוא יזכה בה **במסגרת הנחלה השבטית.**

לא רק היחיד הוא אפוא בר-זכות בארץ, אלא אף המטה כולו.

מצוות אלו והכנות אלו לקראת הכניסה לארץ וחלוקתה לשבטים הן שהביאו את ראשי האבות למשפחת בני גלעד בן מכיר לבוא לפני משה ולתבוע את זכות שבטם, שעלולה להתקפח מפני ירושת בנות צלפחד.

ראבי"ע, ובעקבותיו חזקוני, פירשו בדרך דומה את סמיכות ראשיתו של הסיפור החותם את ספרנו (ל"ו, א) אל מה שלפניו.

הנה לשון חזקוני:

11 חזקוני

"נסמכה פרשה זו לכאן, על ידי שציווה משה לתת מנחלת ישראל ערים ללוויים".

כוונתו: מציווי הנתינה של ערים ללוויים משמע שאין לגרוע עוד מנחלת השבטים מעבר לכך, ועל כן באו ראשי האבות של מנשה לטעון את טענתם.

טענתם היא אפוא שזכות הנחלה של היחיד (צלפחד באמצעות בנותיו) עלולה לסתור במקרה של ירושת בנות את זכות הנחלה של השבט –

טענה שיש לה, כמובן, מקום רק לאחר שהוגדרה שיטת ההתנחלות בארץ כחלוקה לנחלות של שבטים הנעשית באמצעות נשיאיהם.

סתירה זו, המתבלטת רק בשלב זה של ספר במדבר, מנוסחת בדבריהם בבהירות: - מקור 1 -

ב ויאמרו: את אדני צוה ה' לתת את הארץ בנחלה בגורל [לשבטים] לבני ישראל,

ואדני צוה בה' לתת את נחלת

צלפחד אחינו לבנתיו...

נסכם אפוא ונאמר:

לאחר המפקד, המכין את ירושת הארץ של היחידים,²¹ באות נציגות היחיד המקופח בירושת הארץ ותובעות את תיקון קיפוחו: "למה יגרע שם אבינו...";

לאחר נתינת המצוות המכינות את חלוקת הארץ וירושתה על ידי השבטים ונשיאיהם, באים נציגי השבט החושש מקיפוחו

אף אם כך הדבר, אין מדובר בפער זמן גדול, שכן כל האירועים שמסופר עליהם בסוף ספר במדבר אירעו בפרק זמן קצר, חודשים ספורים אורכו.

אולם עדיין יש לשאול שתי שאלות:

א. ממה נובע פער זמן זה?

מדוע לא ניגשו ראשי האבות של שבט מנשה אל משה מיד וטענו את טענתם?

ב. מדוע מחייב פער הזמן הקטן הזה להפריד את שני חלקיו של הסיפור זה מזה?

האם הבאת הסיפור כאחד הייתה משבשת את סדר האירועים בסוף ספר במדבר?

התשובה לשאלות אלו כרוכה בהבנת ההקשר שבו מצוי כל חלק מחלקי הסיפור.

מדוע קרבו בנות צלפחד אל משה לשטוח את טענתן דווקא עתה?

התשובה על כך חשובה להבנת עצם טענתן:

הן פונות אל משה עם סיומו של המפקד (המתואר בפרק כ"ו), משום שהמפקד הזה הוא ששימש זרז לפנייתן.

המפקד בשנה הארבעים נועד להכין את חלוקת הארץ לכל הגברים שנפקדו בו, כנאמר בסיומו:

10. במדבר

כ"ו, נב-נג וידבר ה' אל משה לאמר: לאלה תחלק הארץ בנחלה במספר שמות.

בנות צלפחד, שאביהן מת במדבר, כמובן אינן בין הנפקדים "מבן עשרים שנה ומעלה... כל יצא צבא בישראל" (כ"ו, ב),

משמע: זכות אביהם, שהיה מיוצאי מצרים ועל כן היה זכאי לנחלה בארץ - לא תמומש.

דבר זה מביא אותן לטעון:

כ"ז, ד למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו כי אין לו בן...

הקשר הזה בין טענתן של בנות צלפחד לבין המפקד של נוחלי הארץ נרמז כבר במפקד עצמו.

בפירוט משפחות בני מנשה נאמר:

כ"ו, לג וצלפחד בן חפר לא היו לו בנים כי אם בנות ושם בנות צלפחד מחלה ונעה חגלה ומלכה ותרצה.

מה מקום להזכרת שמותיהן של בנות אלה במפקד של גברים?

זהו רמז למה שיקרה בהמשך:

מיד עם סיום המפקד תבואנה חמש אלה לטעון על קיפוחו של אביהן, וטענתן תתקבל - לפיכך מוצדק למנותן בין הנוחלים את הארץ הנמנים במפקד זה.

לאחר המפקד והאירוע שנספח לו - פרשת בנות צלפחד - נצטווה משה בכמה עניינים אחרים ונתרחשו כמה אירועים, המתוארים כולם בפרקים כ"ז-ל"ב.

החל מסופו של פרק ל"ג חוזרת התורה לדון בהכנות לכיבוש הארץ ובהתנחלות בה: ניתן הציווי: (ל"ג, ג-נד) "והורשתם את הארץ וישבתם בה... והתנחלתם את הארץ בגורל...".

²¹ אמנם במהלך המפקד נמנו המשפחות שכל שבט ושבט, אך בסיכומו נאמר (כ"ו, ב) "לאלה תחלק הארץ בנחלה במספר שמות" - והכוונה לאותם שש מאות אלף ואלף שבע מאות ושלושים יחידים שנמנו בו.

בירושת הארץ ותובעים את תיקון חששם: "ומנחלת מטה אבתינו - יגרע נחלתן".

שוויון המניעים הזה הוא המובע בהקבלות הישרות שבין שני חלקי הסיפור.

ספר במדבר מסתיים בפתרון שלם של בעיות ירושת הארץ: הן של בעייתם של היחידים, שבנותיהם יורשות אותם אם אין להם בנים, והן בעייתם של השבטים - שנחלתם השבטית עלולה להתקפח בשל כך.

שני הגורמים שטענו את טענותיהם לפני משה טענו אותן בטוב טעם ודעת, בדרך ארץ רבה וללא כל איבה ביניהם.

אין הם רבים על קרקע בעין אלא על נחלה שעתידה להינתן, והם עושים זאת מתוך חיבה גדולה לארץ היעודה.

מפני כל זאת זכו שתי הקבוצות הללו בהסכמה א-לוהית לטענותיהן ובהוראה המאפשרת לשתייהן לזכות בנחלת הארץ: "כן בנות צלפחד דברת" - "כן מטה בני יוסף דברים".

תיקון קיפוחו של היחיד - טוענים ראשי האבות למנשה - עשוי לבוא על חשבון קיפוחו של השבט כולו.

ה. הדמיון המהותי בין שתי מחציותיו של הסיפור

אף שבמישור המשפטי קיימת לכאורה סתירה בין טענתן של בנות צלפחד לבין טענת ראשי האבות למנשה, סתירה זו ניתנת ליישוב בנקל, כפי שיתברר מהמשך הסיפור.

חשוב יותר לשים לב דווקא למניעים הדומים של שתי הקבוצות הטוענות:

לשתי הקבוצות הללו יקרה מאוד זכות ירושת הארץ.

הן בנות צלפחד והן ראשי האבות למנשה אינם באים בטענתם מחמת סיבות ממוניות.

הזכות לנחול בארץ היא זכות ליחיד ולציבור, והן היחיד והן הציבור חפצים בכל מאודם במימושה של זכות זו וחרדים מפני קיפוח אפשרי שלה.